

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การพัฒนาภาค

ประพันธ์ เสวตนันท์ (2520 : 136 - 139) การพัฒนาภาคเป็นกระบวนการพัฒนาที่เน้นส่วนใดส่วนหนึ่ง หรือหลาย ๆ ส่วนของประเทศ อันเรียกว่า "ภูมิภาค" หรือ "ภาค" การพัฒนาภาคก็เหมือนกับการพัฒนาประเทศในแง่ที่จะต้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างหลาย ๆ ส่วน เช่น การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างเศรษฐกิจหรือสังคม เป็นต้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จำเป็นต้องใช้เวลานานตั้งแต่ 10 - 15 ปี หรือนานกว่านั้น

การพัฒนาภูมิภาคมีเป้าหมายสรุปได้ว่า เป็นการส่งเสริมสวัสดิการส่วนบุคคล สวัสดิการทางสังคม และความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาค แผนการในการพัฒนาภาคที่ล้ำหลังของ John Friedman (1966) คือ ต้องมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาคศูนย์กลางกับภาคล้ำหลัง กระตุ้นให้มีการลงทุนจากศูนย์กลางให้มากขึ้น และพยายามกระตุ้นให้เกิดศูนย์กลางใหม่ตามเขตแดนของภาคล้ำหลัง โดยมีการลงทุนอย่างเหมาะสม และปรับปรุงระบบการขนส่ง

เอกจิต วงศ์ศุภชาติกุล (2526 : 127 - 136) พิจารณาการพัฒนาภูมิภาคในแง่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ทั้งภายในภาคและระหว่างภาค ซึ่งสามารถพิจารณาได้ 3 ระดับ ดังนี้

1) Vertical Relationship เป็นลักษณะของความสัมพันธ์ที่ผลิตผลของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในภูมิภาคหนึ่งเป็นปัจจัยการผลิตของอีกกิจกรรมหนึ่ง และกิจกรรมทางเศรษฐกิจอันนี้จะดึงดูดให้อีกกิจกรรมหนึ่งมีแนวโน้มที่จะเลือกแหล่งที่ตั้งใกล้เคียงกัน เป็นความเกี่ยวข้องที่เป็นแรงดึงดูดระหว่างกัน (Mutual Attraction) แบ่งออกเป็น

- Backward Linkage หมายถึง แรงดึงดูดไปสู่ทางที่มีความสัมพันธ์ต่อ Supplying Activity เกี่ยวข้องกับปัจจัยหรือวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต รวมถึงปัจจัยโดยอ้อม (Indirect Input) เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อการแปรรูปทรัพยากรธรรมชาติ และแรงงานสำหรับเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อบริโภคขั้นสุดท้าย ตัวสำคัญที่ก่อให้เกิด Backward Linkage คือ Demand ของ Regional Market

- Forward Linkage หมายถึง ผลอันสืบเนื่องมาจากอุตสาหกรรมที่มีอยู่ และก่อให้เกิดอุตสาหกรรมอื่น ๆ ตามมา เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ใช้ By Product ของอีก กิจกรรมหนึ่งที่เกิดขึ้นก่อน

2) Horizontal Relationship เป็นความสัมพันธ์ของกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่แข่งขันต่อกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการตลาดหรือปัจจัยการผลิต และมีลักษณะเป็น Mutual Repulsion เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อกัน มีแรงผลักดันมากกว่าที่จะดึงดูดกัน ภายใต้ทรัพยากรที่มีจำกัด การลงทุนของหน่วยผลิตใหม่ที่ใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นนั้นจะมีต้นทุนการผลิตที่สูง และทำให้การผลิตของหน่วยอื่น ๆ มีการผลิตที่น้อยลง

3) Complementary Relationship เป็นความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดความเจริญเติบโตต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ควบคู่กัน ทำให้แหล่งที่ตั้งของกิจกรรมที่ควบคู่กันมีแรงดึงดูดร่วมกัน คือ การที่มีผู้ผลิตเพิ่มขึ้นในภูมิภาคหนึ่ง ช่วยให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจในภูมิภาคนั้นเป็นแหล่งชุมนุมของผลิตภัณฑ์นานาชนิด ได้แก่ "Fashion Goods Shopping และ Goods Industries"

การพัฒนาภาคมีปัจจัยด้านเศรษฐกิจเป็นตัวผลักดันการพัฒนาที่สำคัญ ดังนั้นในการวางแผนพัฒนาจึงต้องอาศัยการวิเคราะห์ฐานเศรษฐกิจ เพื่อส่งเสริมสาขาการผลิตที่มีศักยภาพ การวิเคราะห์เศรษฐกิจของภาค สามารถใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์และอธิบายการเติบโตทางเศรษฐกิจของโดยวิธีการวิเคราะห์อัตราส่วนที่ตั้ง (Location Quotient Analysis)

ตัวแบบฐานเศรษฐกิจจังหวัด ศึกษาโดยการแบ่งเศรษฐกิจในจังหวัดเป็น 2 ส่วน คือ ภาคฐาน (Basic Sector) หรือ ภาคส่งออก ซึ่งเป็นภาคที่นำรายได้เข้าสู่จังหวัดจากการส่งสินค้าและบริการออกไปขายภายนอก และภาคบริการ (Service or Non-Basic Sector) ซึ่งเป็นภาคที่ผลิตสินค้าและบริการเพื่อขายภายในจังหวัด ดังนั้นภาคฐานจึงเป็นภาคเศรษฐกิจหลักที่ทำให้เมืองเติบโต เพราะการส่งสินค้าและบริการออกไปขายภายนอกจังหวัดทำให้รายได้ของจังหวัดเพิ่มขึ้น มีเครื่องมือหลายตัวที่ใช้หากิจกรรมทางเศรษฐกิจ แต่การศึกษาส่วนนี้จะเลือกเครื่องมือการวิเคราะห์อัตราส่วนที่ตั้ง (Location Quotient Analysis) ในการวิเคราะห์ โดย Location Quotient Method หาได้จากสูตร

$$LQ = [X_r / R_{Vr}] / [X_n / R_{Vn}] \text{ หรือ}$$

$$LQ = [X_r / X_n] / [R_{Vr} / R_{Vn}]$$

โดยที่ X_r คือ การจ้างงานในสาขาการผลิต X ในภาค

X_n คือ การจ้างงานในสาขาการผลิต X ในประเทศ

RV_r คือ การจ้างงานทั้งหมดในภาค

RV_n คือ การจ้างงานทั้งหมดในประเทศ

การวิเคราะห์อัตราส่วนที่ตั้ง (Location Quotient Analysis) ใช้อธิบายว่า จังหวัดที่ศึกษามีความชำนาญพิเศษ (ซึ่งเกินกว่าระดับภาค) ในสาขาการผลิต และเมื่อมีความชำนาญเป็นพิเศษจึงเป็นที่คาดว่าจะส่งสินค้าที่ได้จากสาขาการผลิตดังกล่าวออกเป็นสินค้าออก ดังนั้น วิธีการวิเคราะห์อัตราส่วนที่ตั้ง (Location Quotient Analysis) จึงสามารถวิเคราะห์หาสาขาการผลิตที่เป็นฐานได้ และหากมีการแยกย่อยสาขาการผลิตเป็นจำนวนมาก ค่า LQ จะสะท้อนให้เห็นความเชี่ยวชาญพิเศษในการผลิตถูกต้องมากขึ้น

2.2 การค้าระหว่างภาค

กลไกที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาภาค ได้แก่ การค้าระหว่างภาค (Inter – Regional Trade) ในระยะแรกของการพัฒนา การค้าระหว่างภาคที่เจริญแล้วกับภาคที่กำลังเจริญอาจเกิดขึ้นได้เพราะทั้ง 2 ฝ่าย มีการได้เปรียบเสียเปรียบ (Comparative Advantage) ในระยะแรกนั้นระบบการขนส่งและการคมนาคมระหว่างภาคยังไม่ดีนัก ทำให้การเคลื่อนย้ายของประชากรและทุนระหว่างภาคเป็นไปได้ยาก การค้าที่กำลังเกิดขึ้นทำให้เกิดความชำนาญ (Specialization) ต่อมาจึงทำให้เกิดการประหยัดที่เรียกว่า “Economies of Scale” ซึ่งทำให้ผลผลิตต่อหน่วยสูงขึ้น รายได้ของบุคคลจะสูงขึ้น การส่งออกและการลงทุนจะสูงตามไปด้วย แสดงให้เห็นว่ากระบวนการพัฒนาภาคได้เกิดขึ้นแล้ว เมื่อระดับการติดต่อระหว่างภาคมีมากขึ้น ทำให้เกิดความคิดที่จะพัฒนาระบบการขนส่งและการติดต่อระหว่างกัน ในระยะนี้ปัจจัยการผลิตต่าง ๆ จะเคลื่อนไหวไปมาระหว่างภาค มีการหมุนเวียนทรัพยากรระหว่างกัน การส่งสินค้าออกจะยังคงดำเนินอยู่ในส่วนที่ภาคนั้นมีการได้เปรียบโดยเด็ดขาดเท่านั้น

Gunnar Myrdal (1975) ได้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภาค หลังจากที่ระบบการขนส่งระหว่างภาคเกิดขึ้น คือ

1. ผลการแพร่ขยาย (Spread Effects) เป็นผลที่เกิดขึ้นเมื่อภาคหนึ่งเจริญขึ้นแล้วทำให้ภาคอื่น ๆ ที่ตั้งอยู่รอบ ๆ ได้รับประโยชน์ คือ สามารถส่งวัตถุดิบและสินค้าเกษตรกรรมไปขายยังภาคที่เจริญแล้ว และได้รับความรู้เทคนิค และวิชาการต่าง ๆ จากภาคที่เจริญแล้วด้วย

2. ผลการดูดกลืน (Backwash Effects) เป็นผลทางลบที่เกิดขึ้นในภาคที่ด้อยอุตสาหกรรมส่งออกซึ่งไม่มีประสิทธิภาพอยู่แล้วจะไม่สามารถแข่งขันกับภาคที่เจริญได้ และภาคที่เจริญจะดึงดูดให้เกิดการเคลื่อนย้ายของแรงงานที่มีความรู้ และวัยแรงงานที่มีค่าไปจากภาคที่ด้อย เพราะอัตราผลตอบแทนสูงกว่า

2.3 การค้าระหว่างประเทศ

ศรีวงศ์ สุมิตร (2523 : 66 - 69) การค้าระหว่างประเทศ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ การค้าภายใต้ภาวะตลาดที่มีการแข่งขันสมบูรณ์ และการค้าภายใต้ภาวะตลาดที่มีการแข่งขันไม่สมบูรณ์

1) การค้าภายใต้ภาวะตลาดที่มีการแข่งขันสมบูรณ์

แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศด้านอุปทาน และทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศด้านอุปสงค์

1. ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศด้านอุปทาน

เมื่อประเทศต่าง ๆ เปิดการค้าแล้ว ประเทศหนึ่งจะส่งสินค้าใดเป็นสินค้าออกและสิ่งสินค้าชนิดใดเป็นสินค้าเข้า โดยส่งสินค้าออก คือ สินค้าที่มีต้นทุนการผลิตต่ำ มีความได้เปรียบทางการผลิต ส่วนสินค้านำเข้า คือ สินค้าที่เสียเปรียบด้านการผลิต ความได้เปรียบและความเสียเปรียบด้านต้นทุนการผลิต อธิบายจาก แรงงานและปัจจัยที่ใช้ในการผลิต

2. ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศด้านอุปสงค์

เดวิด ริคาร์โด กล่าวว่า "ถ้ามีการค้าระหว่างประเทศเกิดขึ้น ประเทศหนึ่งจะส่งสินค้าออกที่มีความได้เปรียบในการผลิต และส่งสินค้าเข้าที่มีความเสียเปรียบในการผลิต โดยให้กฎว่าด้วย ความได้เปรียบเสียเปรียบ"

จอห์น สจ๊วต มิลล์ ใช้ทฤษฎีระหว่างประเทศในการอธิบายว่า อัตราการค้าระหว่างประเทศ อยู่ระหว่างการแลกเปลี่ยนสินค้า 2 ชนิด ประเทศที่มีอัตราค่าจ้างสูง ประเทศนั้นจะส่งสินค้าออกน้อยลง และหากประเทศใดลดค่าเงิน ประเทศนั้นจะส่งสินค้าออกได้มากขึ้น ซึ่งทั้งอัตราค่าจ้างและอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ จะเป็นตัวปรับดุลการค้าระหว่างประเทศ

2) การค้าภายใต้ภาวะตลาดที่มีการแข่งขันไม่สมบูรณ์

เป็นภาวะตลาดที่สอดคล้องกับความเป็นจริง แบ่งตลาดออกเป็น 3 ประเภท

1. ภาวะกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด คือ ภาวะตลาดที่มีบริษัทจำนวนมาก แต่ทำการผลิตสินค้าที่แตกต่างจากสินค้าทั่วไป
2. ภาวะของตลาดที่มีการผูกขาดสมบูรณ์ คือ ภาวะตลาดที่มีการผลิตเพียงบริษัทเดียวในอุตสาหกรรมหรือการผลิตนั้น ๆ
3. ภาวะของตลาดที่แข่งขันไม่สมบูรณ์ จะมีการกีดขวางทางการค้า และประเทศที่มีการพัฒนาทางเทคโนโลยีจะทำให้อยู่ในฐานะที่ได้เปรียบ สามารถคิดค้นวิธีการผลิตที่ทันสมัย หรือทำให้ได้เปรียบในการผลิตสินค้าชนิดใหม่เพิ่มขึ้น

ประโยชน์ของการค้าระหว่างประเทศ ได้แก่

- 1) เป็นการเพิ่มรายได้และกำไรให้ผู้ผลิต
- 2) ทำให้ธุรกิจและอุตสาหกรรมที่ทำการผลิตแข่งขันกับสินค้าเข้า
- 3) เป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภค
- 4) เพิ่มมาตรฐานการครองชีพของประชากร และเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ

ผลเสียของการค้าระหว่างประเทศ ได้แก่

- 1) ปัญหาการพึ่งพาอาศัยตลาดต่างประเทศ
- 2) ปัญหาด้านการป้องกันประเทศ ซึ่งจะเกิดในภาวะสงคราม
- 3) ปัญหาเกี่ยวกับความไร้เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ
- 4) ลัทธิป้องกันหรือการคุ้มครองอุตสาหกรรมภายในประเทศ
- 5) ภาวะดุลการค้า การส่งสินค้าเข้ามามากในระยะยาว จะทำให้เกิดการขาดดุล

สมพงษ์ เพื่ออารมณ (2546 : 2 - 3) การค้าต่างประเทศนับเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการเร่งรัดพัฒนาประเทศ เพราะการค้าระหว่างประเทศทั้งในด้านการส่งสินค้าออกและการนำสินค้าเข้า จะเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้การใช้และการจัดสรรทรัพยากรของโลกเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งจะอำนวยประโยชน์ต่อประเทศที่ทำการค้า

ด้านการส่งสินค้าออก

1) ทำให้เกิดรายได้ซึ่งเงินตราต่างประเทศที่สำคัญ หากประเทศใดไม่มีการส่งสินค้าออก ก็ไม่มีเงินตราต่างประเทศสำหรับซื้อสินค้าที่ต้องการ

2) สินค้าออกช่วยเพิ่มรายได้ของผู้ผลิต ทำให้ผู้ผลิตจำหน่ายสินค้าที่ผลิตในราคาที่เหมาะสม และสำหรับสินค้าบางชนิดที่สามารถผลิตได้เกินความต้องการของตลาดภายในประเทศ ผู้ผลิตก็สามารถขายออกสู่ตลาดต่างประเทศ หรือมีโอกาสขยายการผลิตได้เพิ่มขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อการจ้างงานเป็นการเพิ่มอำนาจการซื้อ และรายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นในที่สุด

3) สินค้าออกมีความหมายต่อภาวะการค้าและเศรษฐกิจของประเทศ กล่าวคือ ในระยะที่มีการส่งสินค้าออกในมูลค่าที่เพิ่มขึ้น รัฐบาล ผู้ผลิต พ่อค้า ผู้ส่งออก ก็จะมีรายได้เพิ่มมากขึ้น สภาวะการค้าการลงทุนก็จะเพิ่มขึ้น มีการจ้างงานเพิ่มมากขึ้น เศรษฐกิจของประเทศจะเจริญขึ้นตามไปด้วย แต่ในระยะใดที่การส่งออกมีมูลค่าลดลง รายได้และอำนาจการซื้อของประชาชนก็จะลดลงด้วย ส่งผลให้การขนส่ง การจ้างงาน ชบเซาตามไปด้วย

4) สินค้าออกเป็นรายได้หลักของรัฐบาล

ด้านการนำสินค้าเข้า

1) การนำสินค้าเข้าช่วยให้ประชาชนในประเทศ มีสินค้าอุปโภคบริโภคสมบูรณ์ และในราคาที่เหมาะสม เพราะสินค้าบางชนิดประเทศผู้นำเข้าไม่สามารถทำการผลิตได้ หรือผลิตไม่เพียงพอแก่ความต้องการภายในประเทศ การนำสินค้าเข้าจึงเป็นการบรรเทาการขาดแคลน และผลของการนำเข้าทำให้ผู้บริโภคได้บริโภคสินค้าในราคาที่เหมาะสม

2) การนำสินค้าเข้าเป็นการเพิ่มการลงทุน ในกรณีที่มีการนำสินค้าเข้า เพื่อทำการผลิตหรือนำวัตถุดิบเข้ามาเพื่อใช้ในการผลิต ทำให้มีการจ้างงานเพิ่มมากขึ้น และรายได้ประชาชาติก็จะเพิ่มมากขึ้น

2.4 การศึกษาความเชื่อมโยง (Linkages Study)

ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล (ม.ป.ป. : 82 - 86) ความเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างภาคนั้นมีหลายแบบ เกิดขึ้นได้จากการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างภาค การปะทะสัมพันธ์กันจะก่อให้เกิดแรงกระตุ้นซึ่งส่งผลไปยังระบบเศรษฐกิจของภาคโดยผ่านทางระบบความเชื่อมโยงภายในภาค ซึ่งมีความซับซ้อนเท่า ๆ กันกับความเชื่อมโยงระหว่างภาค มีหลายวิธีที่จะพิจารณาความเชื่อมโยงระหว่างภาคและภายในภาคทั้งที่เป็นอยู่และสามารถจะเป็นไปได้ และพิจารณาผลกระทบของการปฏิสัมพันธ์ของภาคกับภายนอกภาคที่มีต่อระบบเศรษฐกิจของภาคในแง่ของดุลย์การชำระเงิน การศึกษาความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับการบ่งชี้ความเคลื่อนไหวที่สามารถจะเป็นไปได้ ซึ่งให้คำตอบต่อคำถามที่ว่า ฐานะหรือบทบาทของภาคที่เป็นอยู่หรือสามารถจะเป็นไปได้ภายใต้ความเชื่อมโยงระหว่างภาคที่เกิดขึ้น จะสามารถเป็นฐานสำหรับการเพิ่มขึ้นของการไหลเวียนสินค้าและบริการ ทั้งระหว่างภาคและภายในภาคได้อย่างไร เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจของภาค การศึกษาจำเป็นต้องตรวจตราความเชื่อมโยงที่อาจเป็นไปได้ในหลาย ๆ แบบ คือ

- 1) ความเชื่อมโยงของการผลิตไปข้างหน้า (Forward Production Linkages) เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าจนถึงขั้นสำเร็จรูป หรือการขยายกระบวนการผลิตที่เป็นอยู่ เพื่อที่ว่าจะสามารถผลิตสินค้าได้หลายชนิดจากวัตถุดิบที่ใช้อยู่
- 2) ความเชื่อมโยงของการผลิตไปข้างหลัง (Backward Production Linkages) เกี่ยวข้องกับปัจจัยเข้าหรือวัตถุดิบที่จะนำมาใช้ในการผลิต รวมถึงปัจจัยเข้าโดยอ้อม
- 3) ความเชื่อมโยงของการกระจายสินค้าและบริการ (Distribution Linkages) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากที่ตั้งของภาคภายในโครงข่ายคมนาคมระหว่างภาค
- 4) ความเชื่อมโยงของการค้าและบริการ (Commercial and Service Linkages) เกี่ยวข้องกับการขายปลีกที่เป็นไปได้ของภาค และเกี่ยวกับพื้นที่ให้บริการทางการค้า
- 5) ความเชื่อมโยงอื่น ๆ เช่น ความเชื่อมโยงของสาธารณูปโภคและบริการต่าง ๆ

มีวิธีการง่าย ๆ 3 วิธีในการตรวจสอบความเชื่อมโยงระหว่างภาค

- 1) การสำรวจความเชื่อมโยงของการผลิตไปข้างหน้าและไปข้างหลัง ข้อมูลที่ต้องการจะเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ประเภทที่เกี่ยวกับผลผลิตจากกระบวนการผลิต และประเภทที่เกี่ยวกับปัจจัยการผลิต
- 2) ดูตารางปัจจัยการผลิต - ผลผลิต ในระดับประเทศ จะทราบถึงความเชื่อมโยงไปข้างหน้าและไปข้างหลังของอุตสาหกรรมในระดับประเทศ

3) หา Location Quotients คือ การเปรียบเทียบว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจที่คัดเลือกแล้วที่พบในระดับภาคและระดับประเทศ มีขนาดเป็นเท่าใด เมื่อเปรียบเทียบกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ

2.5 การศึกษาการไหลเวียน (Flows Study)

การศึกษาการไหลเวียน มุ่งไปที่การวัดการไหลเวียนที่เป็นอยู่ นั่นคือ จะตอบคำถามว่า อะไร จำนวนเท่าใด ไหลเวียนไปไหน นำมาใช้ศึกษาได้ทั้งการไหลเวียนระหว่างภาคและภายในภาค การไหลเวียนของสินค้า (Commodity Flow Studies) บ่งชี้ถึงสินค้าและปริมาณที่ไหลออกจากและเข้าสู่ภาคที่เป็นต้นทาง (Origin) และปลายทาง (Destination) ซึ่งให้เห็นถึงเชื่อมโยงระหว่างภาคที่เด่นชัด ทำให้เห็นภาพว่าสินค้าในภาคมีบทบาทในระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างไร ข้อมูลต่อเนื่อง (Times Series Information) ที่เกิดจากการศึกษาการไหลเวียนที่ทำเป็นช่วง ๆ อย่างสม่ำเสมอ จะทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของแหล่งสินค้าเข้าและตลาดสินค้าออกของภาค และทำให้มองเห็นถึงช่องทางที่จะพัฒนาภาคในอนาคต การวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาการไหลเวียน ทำให้เกิดความคิดเกี่ยวกับ Distance Friction โดยเปรียบเทียบสินค้าที่ส่งออกโดยภาค และ ความคิดเกี่ยวกับส่วนประกอบของสินค้าและตลาดที่มีศักยภาพสูงสุด ดังนั้นการศึกษาการไหลเวียนของสินค้า จึงนำเสนอข้อมูลที่มีคุณค่าทางด้านวิเคราะห์ที่ใช้ได้ทันที และยังมีคุณค่าในการเป็นข้อมูลให้แก่เทคนิคการวิเคราะห์อื่น ๆ

จากแนวคิดข้างต้นกล่าวได้ว่า ความเจริญเติบโตของภูมิภาคมีสาเหตุสืบเนื่องมาจากความเชื่อมโยงของกิจกรรมในภูมิภาค โดยระหว่างเมืองต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน ย่อมจะต้องมีการพึ่งพาหรือมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่ดีต่อกัน การพัฒนาภาคโดยใช้แนวทางจากความเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ดังกล่าว จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาภายในภูมิภาคนั่นเอง

ประพันธ์ เศวตพันธ์ (2520 : 194) ในด้านการศึกษาเกี่ยวกับการเคลื่อนไหว มักมุ่งพิจารณาการเคลื่อนไหวของสินค้าเป็นสำคัญ ศึกษาว่าสินค้าจากภาคที่กำลังพิจารณาส่งไปยังภาคอื่น ๆ ไต่บ้าง หรือส่งไปยังเมื่อใดบ้าง ถ้าจะเอาสินค้าทุกอย่างการหาตัวเลขคงจะต้องใช้การสุ่มตัวอย่าง ถ้าจะเอาสินค้าบางอย่างการสำรวจอาจจะเป็นไปได้ แต่ไม่ว่าจะใช้วิธีไหน ผลที่ต้องการคือ ตารางแสดงการเคลื่อนไหวของสินค้า (Commodity – Flows Matrix)

ตาราง 2.1 การเคลื่อนไหวของสินค้าไปยังและออกจากภูมิภาค แยกตามวิธีการขนส่ง

	ภาค ข.	ภาค ค.	ภาค ง.	ภาค จ.	รวม	ต่างประเทศ
สินค้าที่ส่งออกจากภูมิภาค ก. เกวียน สินค้าหมายเลข 1 : สินค้าหมายเลข ก รถบรรทุก สินค้าหมายเลข 1 : สินค้าหมายเลข ก รถไฟ สินค้าหมายเลข 1 : สินค้าหมายเลข ก เรือ สินค้าหมายเลข 1 : สินค้าหมายเลข ก รวมยอด สินค้าหมายเลข 1 : สินค้าหมายเลข ก						
สินค้าทั้งหมด						
สินค้าที่ส่งไปยังภูมิภาค ก. (ใช้รูปแบบเดียวกับข้างต้น)						

ที่มา : Avrom Bendavid (1974 : 65)

2.6 การขนส่ง

พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ.2522 มาตรา 4 บัญญัติไว้ว่า การขนส่งหมายความว่า การขนส่งคน สัตว์ หรือสิ่งของ โดยทางบกด้วยรถ

จักรกฤษณ์ ดวงพิสดรา (2543 : 5) การขนส่งมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศและสังคมเป็นอย่างยิ่ง การขนส่งช่วยอำนวยความสะดวกต่อการลำเลียงวัตถุดิบเพื่อป้อนเข้าสู่กระบวนการผลิต ช่วยลำเลียงสินค้าที่ผลิตสำเร็จไปสู่มือผู้บริโภค รวมถึงช่วยลำเลียงสินค้าข้ามไปจำหน่ายยังต่างประเทศนำเงินตราเข้ามาพัฒนาประเทศ เศรษฐกิจของไทยต้องพึ่งพารายได้จากการค้าระหว่างประเทศเป็นหลัก ซึ่งต้องอาศัยระบบการขนส่งทางทะเล ทางบก

ทางอากาศ และทางท่อ เพื่อช่วยลำเลียงสินค้า การขนส่งจึงเป็นส่วนที่ขาดไม่ได้ในการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศ หากระบบการขนส่งไม่ดีพอจะเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการค้า ในทางกลับกัน หากประเทศมีระบบการขนส่งที่ดีก็จะเป็นเครื่องกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจดำเนินไปได้อย่างคล่องตัว

ประพันธ์ เสวตฉันทน์ (2520 : 13 - 16) อธิบายว่า อัตราค่าขนส่งแตกต่างกัน ทั้ง ๆ ที่ระยะทางขนส่งเท่ากัน และใช้วิธีการขนส่งประเภทเดียวกันเป็นผลมาจาก

- 1) ความใหญ่โตหรือขนาดของสินค้ามีไม่เท่ากัน ทั้ง ๆ ที่น้ำหนักสินค้าเท่ากัน สินค้าที่มีขนาดใหญ่กว่าย่อมเสียค่าขนส่งมากกว่า
- 2) บางกรณีสินค้าที่ต้องขนส่งจำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นพิเศษ ค่าขนส่งก็จะเพิ่มไปมากกว่าอัตราปกติ
- 3) การขนส่งสินค้าเข้าไปยอมแพงกว่าการขนส่งสินค้ากลับ เพราะว่าผู้ทำการขนส่งแทบจะไม่ต้องเสียค่าเสียหายเพิ่มเติมแต่อย่างใดในการเดินทางกลับ
- 4) อัตราค่าขนส่งอาจแตกต่างกันเพราะสินค้าต่างประเภทกันด้วย สินค้าที่เสียหายหรือแตกหัก ทำลายได้ง่าย มักจะต้องเสียค่าขนส่งในอัตราสูงกว่าปกติ เพราะโอกาสที่จะเสียหายมีมากกว่าสินค้าอย่างอื่น

การขนส่งจำแนกออกได้เป็น 2 ส่วนตามลักษณะของต้นทาง – ปลายทาง คือ การขนส่งภายในประเทศและการขนส่งไปต่างประเทศ และจำแนกได้เป็น 3 ส่วนตามลักษณะเส้นทางการขนส่ง ได้แก่ ทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ

ในประเทศไทยการขนส่งภายในประเทศใช้เส้นทางบกมากที่สุด แม้จะได้รับความสะดวกรวดเร็วน้อยกว่าทางอากาศ แต่ค่าขนส่งถูกกว่ามากและความสะดวกในการเข้าถึงยังพื้นที่ต่าง ๆ มีมากกว่าการขนส่งทางอากาศและทางน้ำ โครงข่ายถนนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่เชื่อมโยงพื้นที่ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ดังนั้นสภาพของโครงข่ายถนนที่ได้รับการพัฒนาปรับปรุงอย่างดีและสามารถใช้งานได้ตลอดปี จะเพิ่มความสะดวกรวดเร็วในการเดินทางและขนส่งมากยิ่งขึ้น

เส้นทางถนนที่เชื่อมระหว่างพื้นที่ ตลอดจนสถานที่สำคัญต่าง ๆ เรียกว่า “ทางหลวง” ซึ่งทางหลวงในประเทศไทยถูกแบ่งออกเป็น 6 ประเภท ตามพระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ.2535 ได้แก่

1. ทางหลวงพิเศษ คือ ทางหลวงที่ได้ออกแบบเพื่อการจราจรผ่านได้ตลอดรวดเร็วเป็นพิเศษ ซึ่งรัฐมนตรีได้ประกาศกำหนดให้เป็นทางหลวงพิเศษ และกรมทางหลวงเป็นผู้ดำเนินการก่อสร้าง ขยาย บูรณะ และบำรุงรักษา และได้ลงทะเบียนไว้เป็นทางหลวงพิเศษ
2. ทางหลวงแผ่นดิน คือ ทางหลวงสายหลักที่เป็นโครงข่ายเชื่อมระหว่างภาค จังหวัด อำเภอ ตลอดจนสถานที่ที่สำคัญ ที่กรมทางหลวงเป็นผู้ดำเนินการก่อสร้าง ขยาย บูรณะ และบำรุงรักษา และได้ลงทะเบียนไว้เป็นทางหลวงแผ่นดิน
3. ทางหลวงชนบท คือ ทางหลวงนอกเขตเทศบาลและเขตสุขาภิบาล ที่องค์การบริหารส่วนจังหวัด กรมโยธาธิการ หรือสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทเป็นผู้ดำเนินการก่อสร้าง ขยาย บูรณะ และบำรุงรักษา และได้ลงทะเบียนไว้เป็นทางหลวงชนบท
4. ทางหลวงเทศบาล คือ ทางหลวงในเขตเทศบาลที่เทศบาลเป็นผู้ดำเนินการก่อสร้าง ขยาย บูรณะ และบำรุงรักษา และได้ลงทะเบียนไว้เป็นทางหลวงเทศบาล
5. ทางหลวงสัมปทาน คือ ทางหลวงที่รัฐบาลได้ให้สัมปทานตามกฎหมายว่าด้วยทางหลวงที่ได้รับสัมปทาน และได้ลงทะเบียนไว้เป็นทางหลวงสัมปทาน

ทางหลวงแผ่นดินแต่ละสายจะมีหมายเลขกำกับ เพื่อเป็นรหัสในการบ่งบอกประเภทของทางหลวงแผ่นดิน รวมถึงต้นทางและปลายทางของทางหลวงนั้น ๆ ตั้งแต่ตัวเลข 1 ตัว ถึง 4 ตัว

1. ทางหลวงที่มีหมายเลขตัวเลขตัวเดียว หมายถึง ทางหลวงแผ่นดินสายประธานที่เชื่อมการจราจรระหว่างภาคต่อภาค ในปัจจุบันมีอยู่ 4 สาย
2. ทางหลวงที่มีหมายเลขสองตัว หมายถึง ทางหลวงแผ่นดินสายประธานตามภาคต่าง ๆ
3. ทางหลวงที่มีหมายเลขสามตัว หมายถึง ทางหลวงแผ่นดินสายรอง
4. ทางหลวงที่มีหมายเลขสี่ตัว หมายถึง ทางหลวงแผ่นดินที่เชื่อมระหว่างจังหวัดกับอำเภอ หรือสถานที่สำคัญของจังหวัดนั้น

นอกจากนี้ ยังมีทางหลวงประเทศที่เชื่อมโครงข่ายทางหลวงของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง เรียกว่า "ทางหลวงเอเชีย" วัตถุประสงค์ของโครงการทางหลวงเอเชีย เพื่อปรับปรุงและร่วมมือกันพัฒนาการขนส่งระหว่างประเทศ เมืองอุตสาหกรรม ท่าเรือ สถานที่ท่องเที่ยวและแหล่งการค้าสำคัญ ๆ ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวมีสมาชิก 17 ประเทศ เข้าร่วมในโครงการทางหลวงเอเชีย ประกอบด้วยอัฟกานิสถาน บังคลาเทศ กัมพูชา อินเดีย อินโดนีเซีย อิหร่าน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มาเลเซีย เนปาล ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ ศรีลังกา ไทย เวียดนาม จีน พม่า และมองโกเลีย มีระยะทางทั้งสิ้น 68,307 กิโลเมตร

2.7 แนวความคิดนโยบายการสร้างความร่วมมือในภูมิภาค

2.7.1 โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ กัมพูชาประชาธิปไตย - สหภาพเมียนมาร์ - สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว - สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม - ประเทศไทย - สาธารณรัฐประชาชนจีนตอนใต้ (ยูนาน) (Greater Mekong Subregional : GMS)

วัตถุประสงค์ของความร่วมมือ ได้แก่ ส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวทางการค้า การลงทุน อุตสาหกรรม การเกษตร และบริการเพื่อก่อให้เกิดการจ้างงานและยกระดับการครองชีพของประชาชนในพื้นที่ ส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือทางเทคโนโลยีและการศึกษาระหว่างกัน ให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งเสริมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมและเพิ่มขีดความสามารถและโอกาสทางเศรษฐกิจในเวทีการค้าโลก โดยมีความร่วมมือประกอบด้วย 8 สาขา โดยเป็น 7 สาขาเริ่มแรก ได้แก่ สาขาคมนาคมขนส่ง สาขาพลังงาน สาขาสื่อสารโทรคมนาคม สาขาพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สาขาการท่องเที่ยว สาขาสิ่งแวดล้อมและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสาขาการค้าการลงทุน ต่อมาในการประชุม ครั้งที่ 8 เมื่อปี 2541 ได้แยกสาขาการค้าการลงทุนออกจากกัน เป็น 2 สาขา คือ สาขาการอำนวยความสะดวกทางการค้า และสาขาการลงทุน

พื้นที่โครงการ ประกอบด้วยประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย ไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สหภาพเมียนมาร์ และสาธารณรัฐประชาชนจีน (มณฑลยูนนาน) พื้นที่โครงการในส่วนของไทย ประกอบด้วย 9 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา แม่ฮ่องสอน ลำปาง ลำพูน แพร่ น่าน และตาก 8 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ นครพนม เลย สกลนคร หนองคาย อุดรธานี อำนาจเจริญ อุบลราชธานี และมุกดาหาร 2 จังหวัดภาคตะวันออก ได้แก่ ปราจีนบุรี และสระแก้ว

2.7.2 ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิระวดี - เจ้าพระยา - แมโขง (Ayeyawady - Chao Phraya - Mekong Economic Cooperation Strategy : ACMECS)

ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิระวดี - เจ้าพระยา - แมโขง (ACMECS : Ayeyawady - Chao Phraya - Mekong Economic Cooperation Strategy) หรือชื่อเดิม ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกัมพูชา ลาว พม่า ไทย (ECS : Economic Cooperation Strategy among Cambodia, Lao PDR, Myanmar and Thailand) คือ กรอบความร่วมมือระหว่าง 5 ประเทศ คือ กัมพูชา ลาว พม่า ไทย และเวียดนาม ACMECS เป็นแนวคิดที่ได้รับการสนับสนุนในหลักการจากผู้นำประเทศเพื่อนบ้าน และได้มีพัฒนาการอย่างรวดเร็วต่อเนื่องจนถึงการประชุมระดับผู้นำ ACMECS ที่เมืองพุกาม สหภาพพม่า

ใน พ.ศ.2546 ซึ่งผู้นำทั้ง 5 ประเทศร่วมกันออกปฏิญญาพุกาม (Bagan Declaration) รวมทั้งแผนปฏิบัติการ (Plan of Action) ครอบคลุมความร่วมมือ 5 สาขา ได้แก่ การอำนวยความสะดวกด้านการค้าและการลงทุน ความร่วมมือด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม การเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคม การท่องเที่ยว และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

มุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่ เมืองคู่แฝด (Sister City) เป็นฐานการผลิตด้านอุตสาหกรรม การค้า การท่องเที่ยวระหว่างไทยและประเทศเพื่อนบ้าน สนับสนุนการย้ายฐานการผลิต อุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานและใช้วัตถุดิบจากไทยไปสู่เพื่อนบ้าน สำหรับอุบลราชธานี - ปากเซ ให้มีการพัฒนาควบคู่กันในสาขาการท่องเที่ยว สาขาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ นอกจากนี้การดำเนินโครงการความร่วมมือของกลุ่ม ACMECS จะก่อให้เกิดการกระจายความเจริญทางเศรษฐกิจจากไทยไปสู่ประเทศเพื่อนบ้าน

2.8 แนวความคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับพรมแดนหรือชายแดน

ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 และ 17 เป็นต้นมา เมื่อความคิดเรื่องรัฐ ประเทศ มีการขยายตัวมากขึ้นส่งผลให้แนวความคิดเกี่ยวกับพรมแดนหรือชายแดน เริ่มทวีความสำคัญและจำเป็นมากขึ้นเช่นเดียวกัน เนื่องจากพรมแดนถือเป็นส่วนหนึ่งของรัฐ มีหน้าที่ปกป้องคุ้มครองอำนาจอธิปไตย พื้นที่และประชาชนภายในรัฐ โดยพรมแดนมีลักษณะเป็นเส้นที่แสดงอาณาเขตของรัฐ เป็นเส้นที่รัฐเอกราชสองรัฐหรือมากกว่าสองรัฐมาประชิดกัน

Presott (1965) ได้นิยามคำว่า พรมแดน (Frontier) และชายแดน (Border) ว่ามีความหมายเหมือนกัน กล่าวคือ พรมแดนการเมือง (Political Frontier) เป็นดินแดนที่ตั้งอยู่บริเวณเขตแดนระหว่างประเทศทั้งสองประเทศนั้น ยังไม่ได้มีการกำหนดแน่นอนว่าบริเวณนั้นเป็นพื้นที่ของใคร ทั้งนี้เนื่องจากการปักปันเขตแดนยังไม่สมบูรณ์ บริเวณดังกล่าวจึงถือได้ว่าอยู่ในระยะการเปลี่ยนแปลง (Transitional Zone) พรมแดนการเมืองมักเป็นพื้นที่ที่มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจต่ำ ขาดความปลอดภัย การตั้งถิ่นฐานเบาบาง ทั้งนี้เพราะสภาพทางกายภาพของบริเวณพรมแดนมักจะเป็นพื้นที่ทะเลทราย ภูเขา แม่น้ำ หรือพื้นที่ป่าไม้ เป็นต้น

ส่วนคำว่า เขตแดนระหว่างประเทศนั้นจะปรากฏขึ้นก็ต่อเมื่อการปักเขตแดนได้กระทำลงไปแล้ว เขตแดนระหว่างประเทศมักจะยึดเอาตามสันปันน้ำ สันเขา หรือตามลักษณะทางกายภาพอย่างอื่น หรืออาจจะใช้ลักษณะความแตกต่างทางสังคม วัฒนธรรมมาเป็นเครื่องแบ่งก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่

วาริน สุขเสมอ (2537) ได้เสนอวิทยานิพนธ์ เรื่องการศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาเทศบาลตำบลอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว กรณีศึกษา ผลกระทบของชุมชนการค้าชายแดนไทย - กัมพูชา พื้นที่ศึกษา คือ ชุมชนเทศบาลตำบลอรัญประเทศ เป็นพื้นที่ชายแดนของประเทศไทย ด้านตะวันออกติดกับประเทศกัมพูชา พื้นที่ของชุมชนมีความสำคัญมากขึ้น เมื่อเกิดสันติภาพขึ้นในประเทศกัมพูชาซึ่งเริ่มมีการพัฒนาประเทศ ความต้องการสินค้าทุนและวัตถุดิบในการก่อสร้าง ตลอดจนสินค้าเพื่อการอุปโภค - บริโภคมีมาก ในฐานะของเมืองชายแดนที่มีความเจริญ สามารถให้บริการแก่ชุมชนโดยรอบ รวมทั้งให้บริการแก่ประเทศเพื่อนบ้านได้ ชุมชนเมืองอรัญประเทศจึงเกิดการพัฒนาและการขยายตัวของชุมชนอย่างรวดเร็ว ในช่วงปี 2532 - 2536 สภาพเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพของประชากรเริ่มดีขึ้นเนื่องจากการค้าขายเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะการค้าชายแดน ตลาดการค้าชายแดน ที่เป็นจุดสนใจและเป็นที่ยินยอมของนักท่องเที่ยวชาวไทยมากที่สุด รวมทั้งพ่อค้าส่งรายย่อยจากประเทศกัมพูชาที่มาซื้อสินค้าเพื่อนำไปขายต่อในประเทศกัมพูชาก็เป็นจำนวนมากในทุก ๆ วัน เศรษฐกิจการค้าขายขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้มีประชาชนจากท้องถิ่นอื่น ๆ ในประเทศไทยที่อพยพเข้ามาทำมาหากินในชุมชนเมืองอรัญประเทศอย่างมากมาย

เชษฐา สุวัตติ (2537) ได้เสนอวิทยานิพนธ์ เรื่องแนวทางการพัฒนาเมืองหนองคายเพื่อรองรับผลกระทบจากสะพานมิตรภาพ จากการศึกษาพบว่า ผลกระทบของสะพานมิตรภาพที่มีต่อเมืองหนองคายในระดับต่าง ๆ ทั้งในระดับเมืองและในระดับภูมิภาค สรุปได้ว่าเมืองหนองคายจะได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม จากการศึกษาที่เมืองหนองคายมีบทบาทและ

หน้าที่ของเมืองซึ่งจะต้องเกี่ยวข้องในหลายระดับ ตั้งแต่ระดับเมืองจนกระทั่งถึงในระดับนานาชาติ เมืองหนองคายได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็วอยู่ตลอดเวลา จึงได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาเมืองหนองคายเพื่อรองรับผลกระทบจากสะพานมิตรภาพ ภายใต้เงื่อนไขของเวลาและขีดจำกัดทางด้านข้อมูล เท่าที่จะมีหลักฐานยืนยันเพียงพอที่จะพิสูจน์ให้เห็นได้ในทางกายภาพ

2.10 ขนาดตัวอย่าง

Michael J. Bruton (1975 : 53) กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้สัมภาษณ์ โดยขึ้นอยู่กับจำนวนประชากรทั้งหมดในพื้นที่ศึกษา ระดับของความถูกต้องแม่นยำที่ต้องการ และในบางครั้งขึ้นอยู่กับความหนาแน่นของประชากร เช่น เมืองขนาดเล็กมักจะมีความหนาแน่นของที่อยู่อาศัย จึงต้องการขนาดตัวอย่างน้อยกว่าเมืองขนาดใหญ่ที่มีความหนาแน่นประชากรมาก ขนาดตัวอย่างที่หลากหลายต้องมีการทดสอบที่เพียงพอ และเหตุผลนี้นำไปสู่ข้อเสนอแนะขนาดของตัวอย่างที่สัมพันธ์กับประชากรในพื้นที่ศึกษา

ตาราง 2.2 ข้อเสนอแนะของขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการออกแบบสอบถาม

ประชากรในพื้นที่ศึกษา (คน)	ขนาดตัวอย่างที่แนะนำ		ขนาดตัวอย่างขั้นต่ำ	
	สัดส่วน	ร้อยละ	สัดส่วน	ร้อยละ
น้อยกว่า 50,000	1 ใน 5	20.00	1 ใน 10	10.00
50,000 – 150,000	1 ใน 8	12.50	1 ใน 20	5.00
150,000 – 300,000	1 ใน 10	10.00	1 ใน 35	2.86
300,000 - 500,000	1 ใน 15	6.67	1 ใน 50	2.00
500,000 – 1,000,000	1 ใน 20	5.00	1 ใน 70	1.43
มากกว่า 1,000,000	1 ใน 25	4.00	1 ใน 100	1.00

ที่มา : Michael J. Bruton (1975)

2.10 กรอบแนวความคิด

การศึกษาเรื่อง "อิทธิพลการค้าชายแดนที่มีต่อการพัฒนาภูมิภาค : กรณีศึกษาด้านช่องเม็ก จังหวัดอุบลราชธานี" มีที่มาจากการเห็นความสำคัญของการค้าชายแดนไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้แก่ประเทศเป็นอย่างมากและก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศและภูมิภาค ประกอบกับไทยเป็นฝ่ายได้เปรียบดุลการค้าสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมาโดยตลอด และมูลค่าการค้าชายแดนก็มีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ การค้าชายแดนยังนับเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เนื่องจากการค้าระหว่างประเทศทั้งการส่งออกสินค้าและการนำเข้าสินค้า เป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้การใช้และการจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะอำนวยความสะดวกต่อประเทศที่ทำการค้า

การค้าชายแดนด้านช่องเม็ก ก่อให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี รวมทั้งจังหวัดต่าง ๆ ที่เป็นปลายทางของสินค้านำเข้าหรือต้นทางของสินค้าส่งออก ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้จะพิจารณาถึงการไหลเวียนของสินค้าและโครงข่ายการขนส่งสินค้า

ในด้านการส่งออกและนำเข้าสินค้า จะก่อให้เกิดอุตสาหกรรม การจ้างงาน และการขนส่ง มีการขยายตัว และในการนำเข้าสินค้ายังสามารถนำวัตถุดิบราคาถูกมาใช้ในการผลิต โดยสิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดการพัฒนาภูมิภาคโดยรวม ซึ่งอิทธิพลของการค้าชายแดนว่ามีขอบเขตถึงที่ใด และผลกระทบที่เกิดขึ้นมีผลต่อการพัฒนาภูมิภาคอย่างไร โดยสามารถพิจารณาได้จากการไหลเวียนของสินค้าส่งออกและนำเข้าประเภทต่าง ๆ ว่าก่อให้เกิดกิจกรรมต่อเนื่อง หรือผลกระทบทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมอย่างไรบ้าง

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการไหลเวียนสินค้า ได้แก่ ประเภทสินค้า ต้นทางหรือปลายทางสินค้า พาหนะที่ใช้ในการขนส่งสินค้า ปริมาณสินค้า มูลค่าสินค้า ความถี่ในการนำสินค้าเข้า ระยะทางในการขนส่งสินค้า การกระจายตัวหรือการหมุนเวียนสินค้า การนำเข้าสินค้า ยังพิจารณาถึงวัตถุดิบที่นำเข้ามาแล้วก่อให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่องอย่างไร สำหรับการส่งออกสินค้าจะพิจารณาจากต้นทางของสินค้า และแหล่งที่มาของวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการผลิตสินค้าส่งออก

โครงข่ายคมนาคมก็ยังคงเป็นตัวกลางที่เชื่อมโยงการขนส่งสินค้านำเข้าระหว่างต้นทางหรือปลายทางของสินค้า ซึ่งการมีโครงข่ายขนส่งสินค้าที่มีศักยภาพ จะช่วยให้การไหลเวียนของสินค้า

เกิดความสะดวกรวดเร็ว ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาโครงการขนส่งสินค้า ได้แก่ ระยะทาง ปริมาณการจราจร และความกว้างของทางหลวงที่ใช้ในการขนส่งสินค้า

ผลจากการไหลเวียนของสินค้าจากชายแดน ก่อให้เกิดการพัฒนาทั้งในพื้นที่บริเวณด่านช่องเม็กและในจังหวัดอุบลราชธานี โดยมีการขยายตัวของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการค้าชายแดน ซึ่งการเกิดขึ้นของสถานประกอบการต่าง ๆ ในพื้นที่ส่งผลให้เกิดการจ้างงานทั้งแรงงานในพื้นที่และแรงงานนอกพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นระบบสาธารณูปโภคหรือสาธารณูปการ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เกิดการลงทุนและสร้างรายได้ให้กับจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งความเชื่อมโยงก็ยังคงเป็นประเด็นที่สำคัญต่อการพัฒนาภูมิภาค กล่าวคือ ความเชื่อมโยงของการไหลเวียนสินค้า ทางด้านพื้นที่จะดูได้จากเส้นทางคมนาคมเป็นสำคัญ ซึ่งการบ่งชี้ถึงประเภทสินค้าและปริมาณสินค้าที่ไหลเข้า - ออก จะทำให้เข้าใจถึงแหล่งผลิตและแหล่งบริโภค และสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลในการหาแนวทางพัฒนาการค้าชายแดนต่อไปได้

แผนภูมิ 2.1 กรอบแนวความคิด

